

Magnoliophyta - pregled glavnih skupina

Magnoliophyta - pregled glavnih skupina

Tabela 1. Usporedba 8 klasifikacijskih sistema prema broju svojti u pojedinim taksonomskim kategorijama. D - dvosupnicem, J - jednosupnice, K - kritosjemenjače.

takson	Bentham & Hooker	Torre & Harms	Melchior	Thorn	Dahlgren
odjeljak					
razred	D	J	D	J	D
podrazred	3	0	2	0	2
nadred	6	0	0	0	0
red	34	7	34	11	48
podred	0	0	67	14	13
porodica	163	37	233	43	290

takson	Takhtajan	Cronquist	Stebbins	
odjeljak		K	K	
razred	D	J	D	J
podrazred	8	4	6	5
nadred	38	14	0	0
red	128	38	64	19
podred	0	23	0	0
porodica	429	104	318	63

APG - Angiosperm Phylogeny Group

klasifikacija temeljem analize DNA
(plastidni, mitohondrijski, nuklearni)
Novi sustav - Magnolidae, Liliidae,
Rosidae + nesvrstane skupine

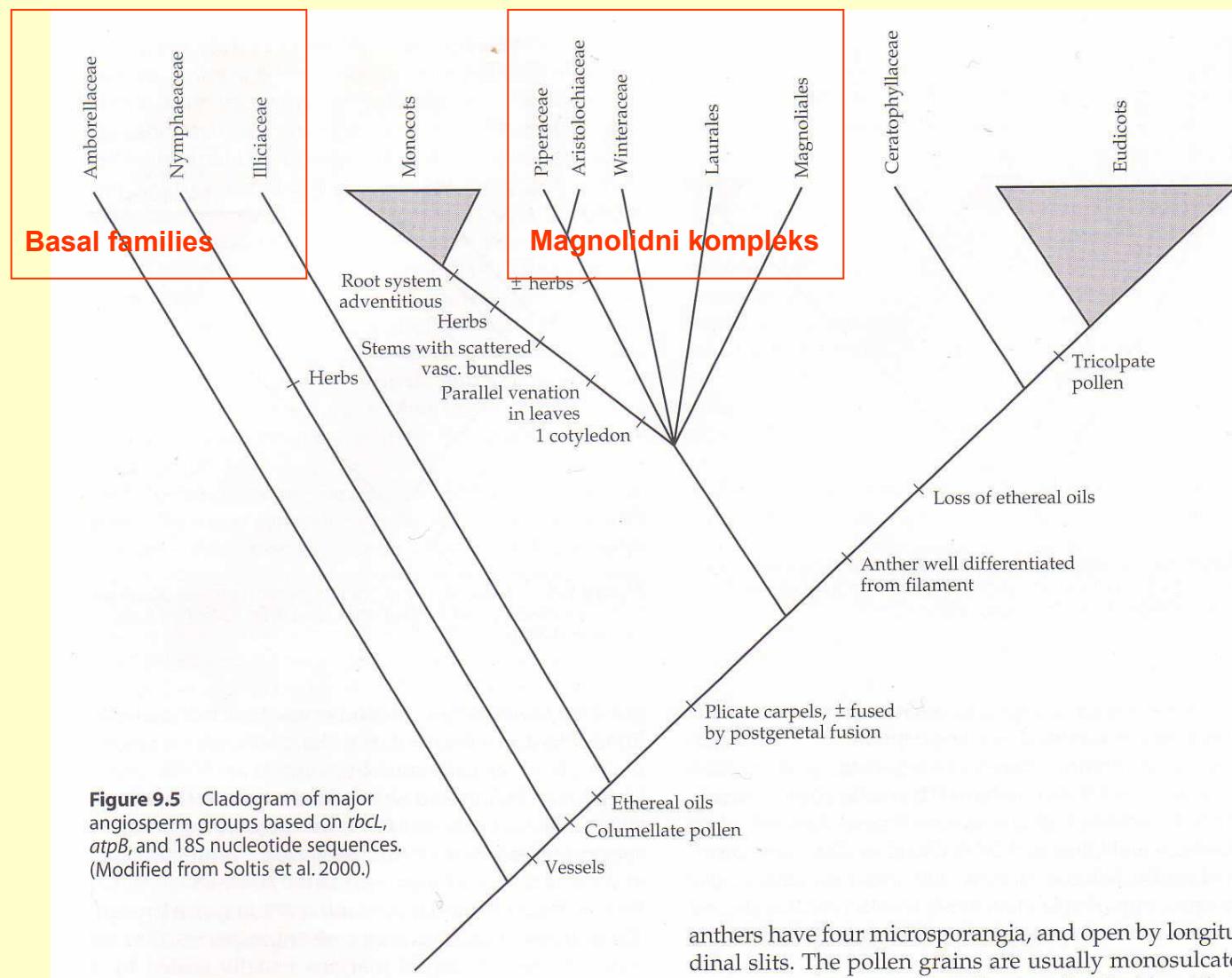
Magnoliophyta - pregled glavnih skupina

Filogenetske klasifikacijske sheme na srodstvenim (evolucijskim, filogenetskim) odnosima temelje se na odnosu primitivne/odvedene osobine

Cvijet	pojedinačni jednospolni entomofilni aktinomorfni zavojiti, hemiciklični veliki broj elemenata nesraslost elemenata produljeno cvjetište	cvat dvospolni anemofilni zigomorfni ciklični ograničeni broj elemenata sraslost elemenata drugačije
Andrecej	primarna poliandrija	haplostemon diplostemon sekundarna poliandrija
Ginecej	nediferenciran (laminaran) veliki broj plodnih listova korikarpija multilocularni nediferenciran	diferenciran smanjen broj plodnih listova cenokarpija smanjen broj lokula diferenciran
i dr.	...	...

Magnoliophyta - pregled glavnih skupina

Figure 9.5 Cladogram of major angiosperm groups based on *rbcL*, *atpB*, and 18S nucleotide sequences. (Modified from Soltis et al. 2000.)

anthers have four microsporangia, and open by longitudinal slits. The pollen grains are usually monosulcate, ~~and all developed columellae are often lacking. Their~~

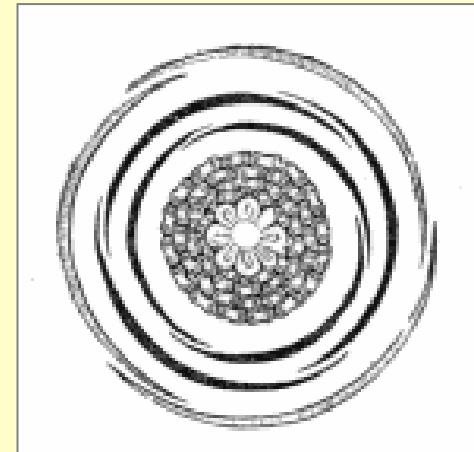
1. podrazred Magnoliidae

mnoštvo primitivnih oznaka
velika raznolikost
“osnova” dvosupnica i jednosupnica
horikarpni ginecej, česti aciklični cvjetovi
velik i neodređen broj elemenata cvijeta - polimerija
primarna poliandrija

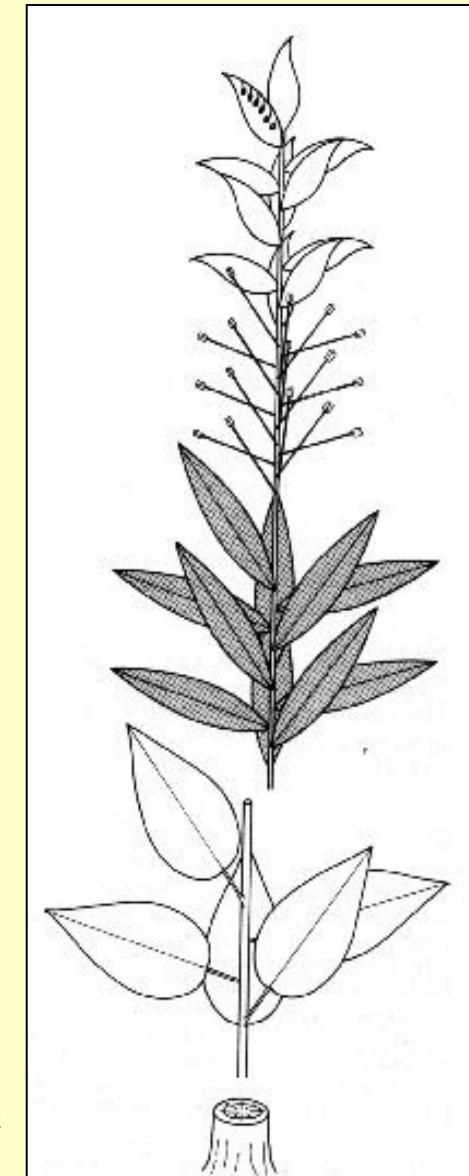
Najznačajnije porodice:

Magnoliaceae - magnolije
Ranunculaceae - žabnjaci
Berberidaceae - žutike
Lauraceae - lovori
Aristolochiaceae - vučje stope
Papaveraceae - makovi
Piperaceae - paprovi
Nymphaeaceae - lopoči
....

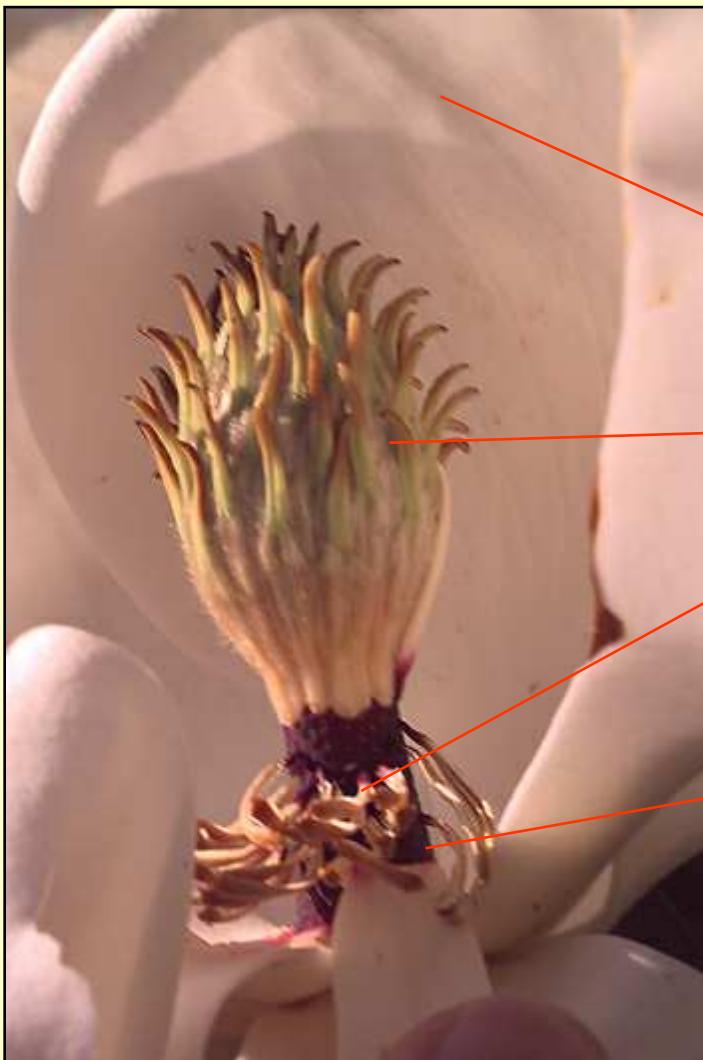
Cvjetna formula:
*P₃₊₃₊₃ A ∞ G ∞ ili
*K₃ C₃ A ∞ G ∞

Shematski prikaz građe tipičnog predstavnika podrazreda

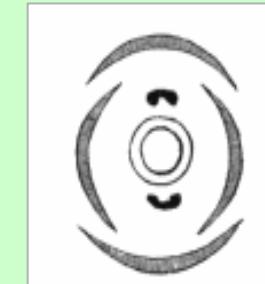
1. podrazred Magnoliidae

Magnoliaceae

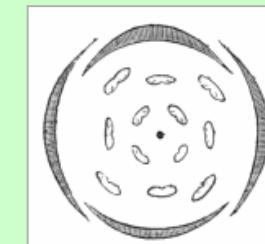
Ocvjeće
(homo-
hlamidejsko,
cikličko)
ginecej
(apokarpni,
zavojit)
andrecej
(primarna
poliandrija,
zavojit)
produljeno cvjetište
(receptakulum)

Lauraceae - lovori
jednospolni cvjetovi

Laurus nobilis
cvjetna formula
ženski cvijet

*P(4) Ast G(3)

Laurus nobilis
cvjetna formula
muški cvijet

*P(4) A8-12

1. podrazred Magnoliidae

Ekonomsko značenje. Mnogi pripadnici porodice sadrže aromatske spojeve ekonomске važnosti. *Sasafrasovo ulje, kamfor, cimet, avokado, začinsko bilje i dr.*

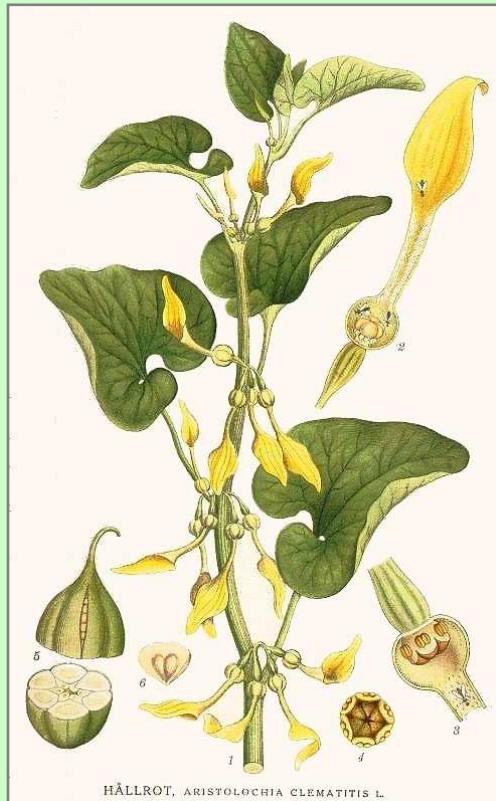
Plod avokado

1. podrazred Magnoliidae

Aristolochiaceae - vučje stope
Općenita cvjetna formula:

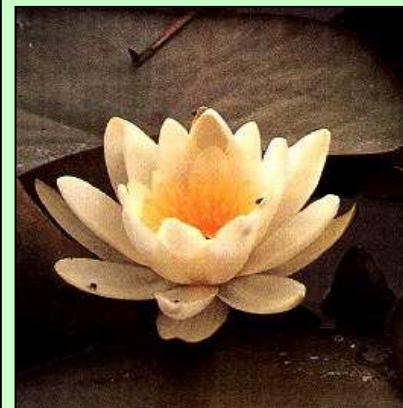
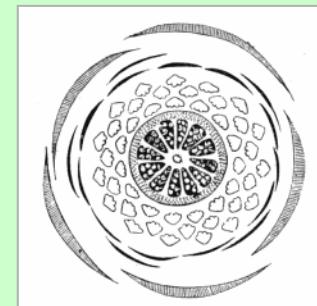
$\uparrow P(3) [A_{4-40} G(4-6)]$

Nymphaeaceae - lopoči

Cvjetna formula

$*K5 C \infty A \infty G(\infty)$

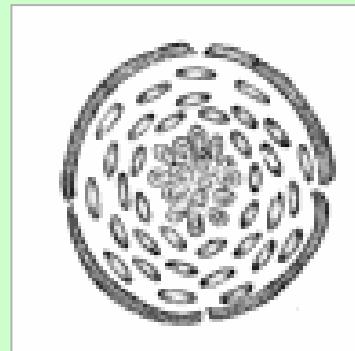

prijelazni oblici prašnik - latica (*Nymphaea alba*)

1. podrazred Magnoliidae

Ranunculaceae - žabnjaci, varijabilna skupina, odvedenije magnolide, zeljaste biljke različitih oprašivačkih mehanizama, kozmopoliti

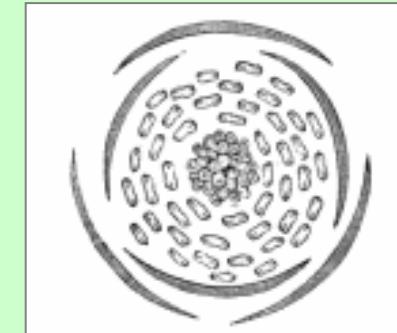
Rod *Clematis* - pavitina

Cvjetna formula:

$$\ast P_4 A \infty G \underline{\infty}$$

Rod *Anemone* - šumarica

Cvjetna formula:

$$\ast P_{5-6} A \infty G \underline{\infty}$$

1. podrazred Magnoliidae

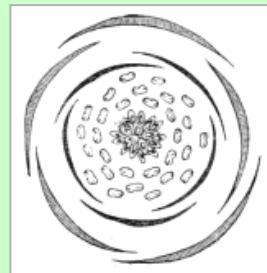
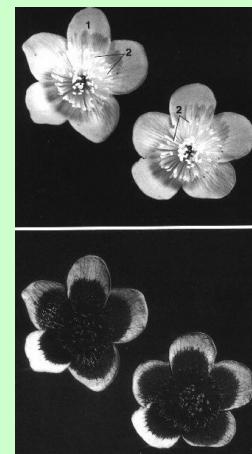
Ranunculaceae - žabnjaci

Rod Ranunculus - žabnjak

Ranunculus sp.

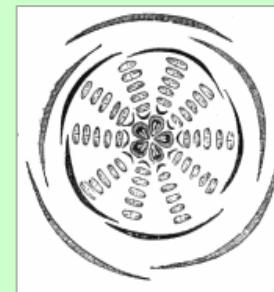
COPYRIGHT J.R. MANHART

Cvjetna formula

*K₅ C₅ A∞ G5

Rod Aquilegia - pakujac

Cvjetna formula:

*K₅ C₅ A∞ G5

2. podrazred Hamamelididae

najmanji podrazred dvosupnica
anemogamne bezlatičnice
resasti cvatovi
vrlo reducirani, često jednospolni cvjetovi
drvenaste bilje
nekada smatrane najprimitivnijim
sekundarne redukcije u vezi s opašivanjem
malobrojni članovi cvijeta
većinom cenokarpna plodnica s 1 s.z.
prevladavaju plodovi orasi

Najvažnije porodice:

Platanaceae - platane
Ulmaceae - brijestovi
Urticaceae - koprive
Moraceae - dudovi
Cannabaceae - konopljе
Juglandaceae - orasi
Fagaceae - bukve
Betulaceae - breze

2. podrazred Hamamelididae

Fagaceae - bukve

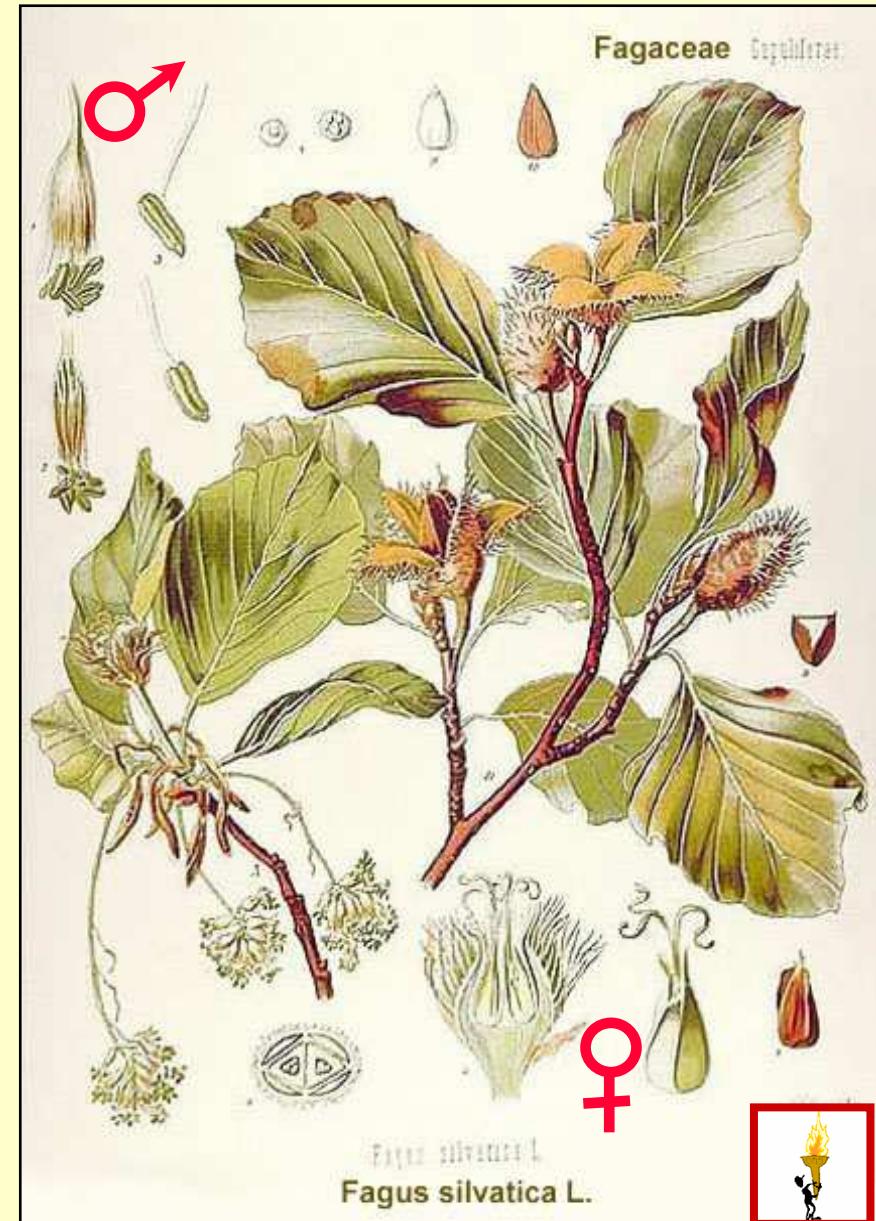
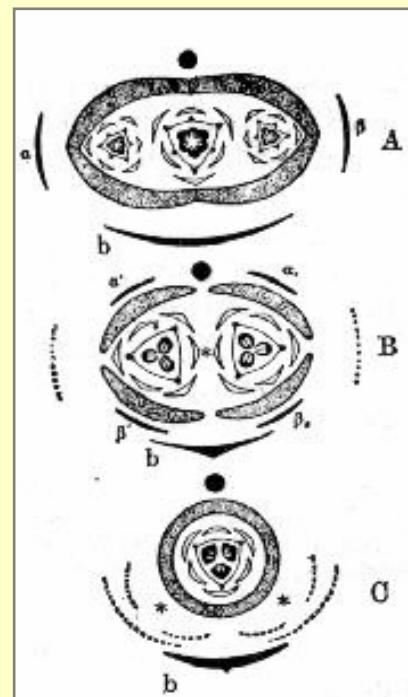
Rod *Fagus* - bukva

♀ P₃₊₃ G₍₃₎
♂ P₍₄₋₆₎ A₈₋₁₂

U Hrvatskoj je rod zastupljen vrstom:
• *F. sylvatica* - bukva

U četverozaklopčaste kupule roda *Fagus* razvijaju se dva oraha, jer srednji cvijet okruženog dihazija izostaje.

Rodovi:
Castanea (A),
Fagus (B),
Quercus (C)

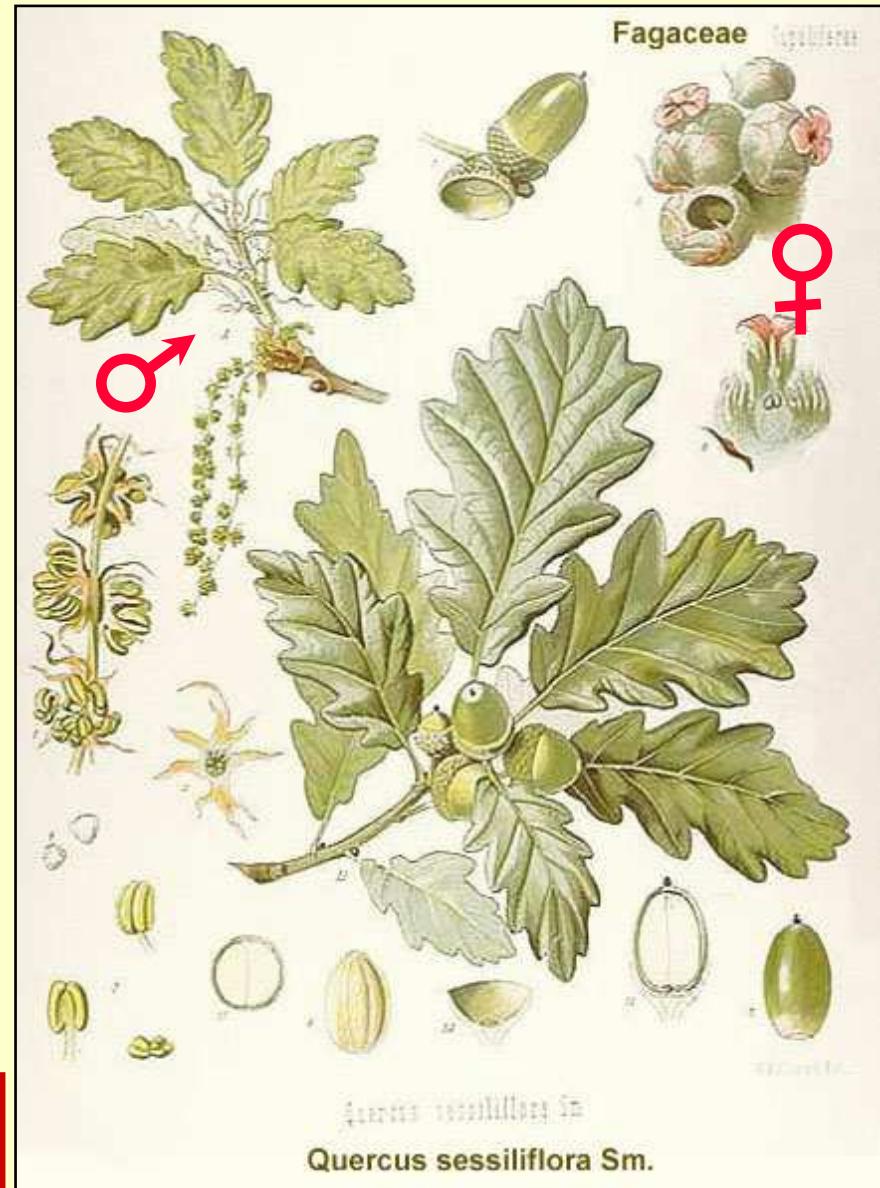
2. podrazred Hamamelididae

Fagaceae - bukve

Rod *Quercus* - hrast

U Hrvatskoj je rod zastupljen s:

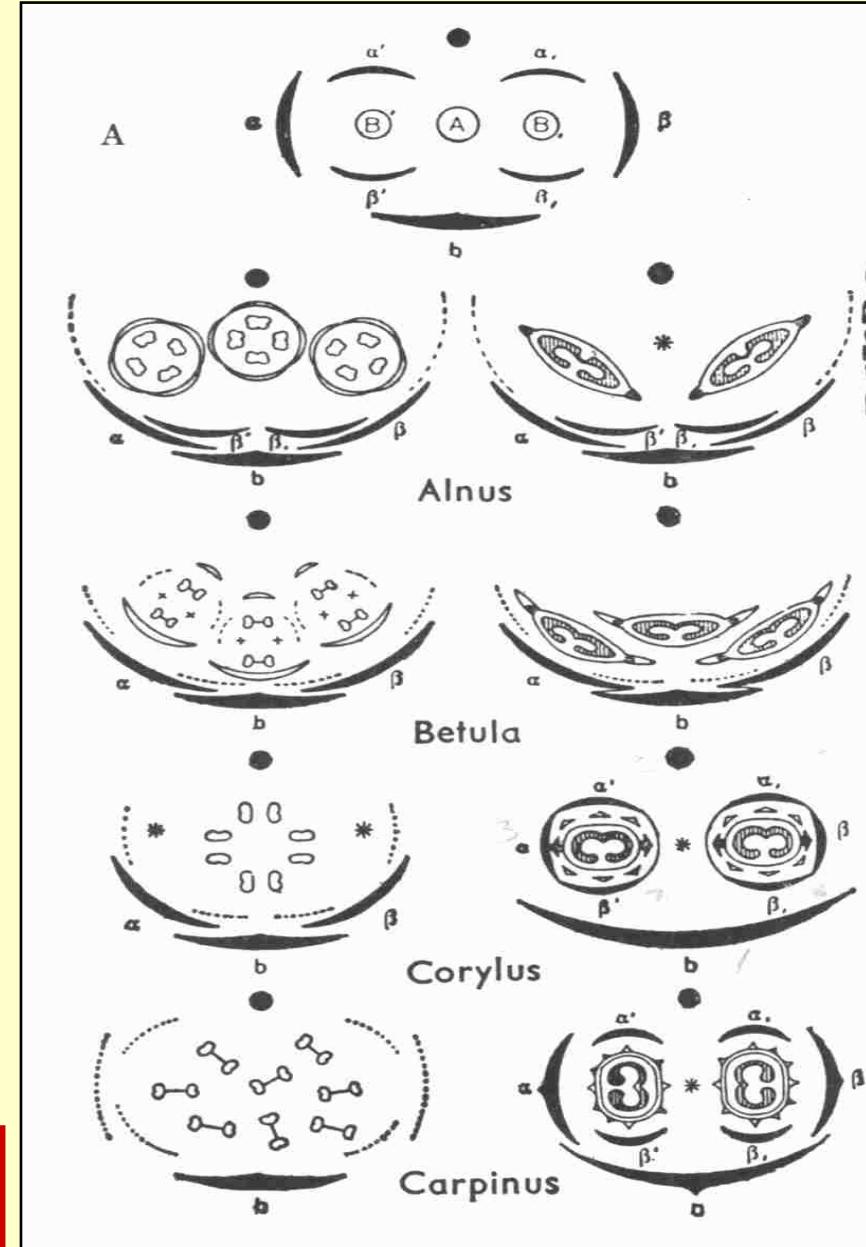
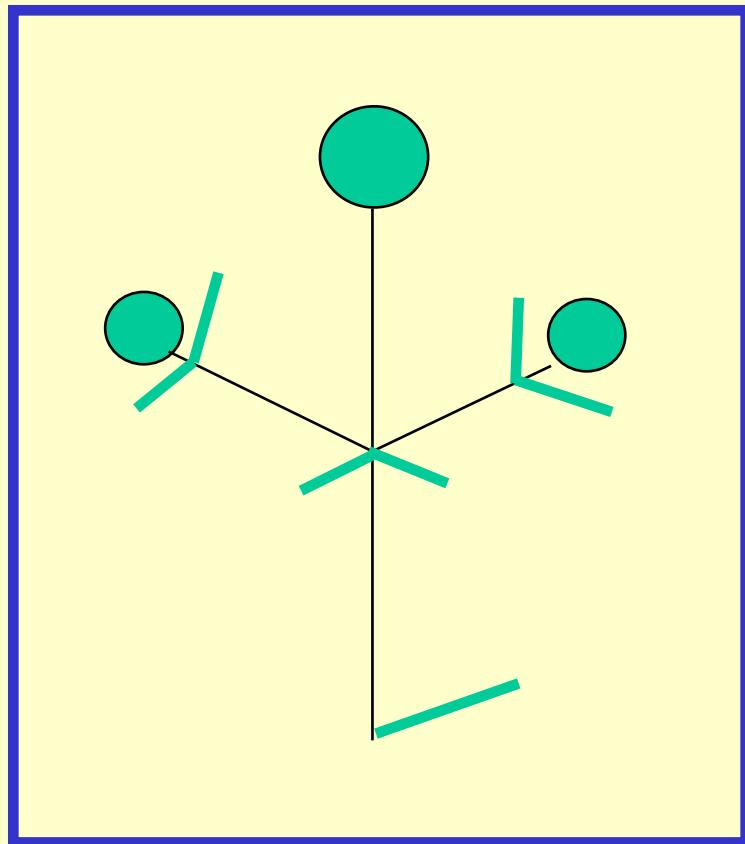
- *Quercus cerris* - cer
- *Quercus coccifera* - komorovac
- *Quercus dalechampii*
- *Quercus frainetto* - sladun
- ***Quercus ilex* - crnika**
- *Quercus palustris* (kult.)
- ***Quercus petraea* - kitnjak**
- ***Quercus pubescens* - medunac**
- ***Quercus robur* - lužnjak**
- *Quercus rubra* (kult.)
- *Quercus suber*(kult.) - plutnjak
- *Quercus trojana*
- *Quercus virginiana*

2. podrazred Hamamelididae

Betulaceae - breze

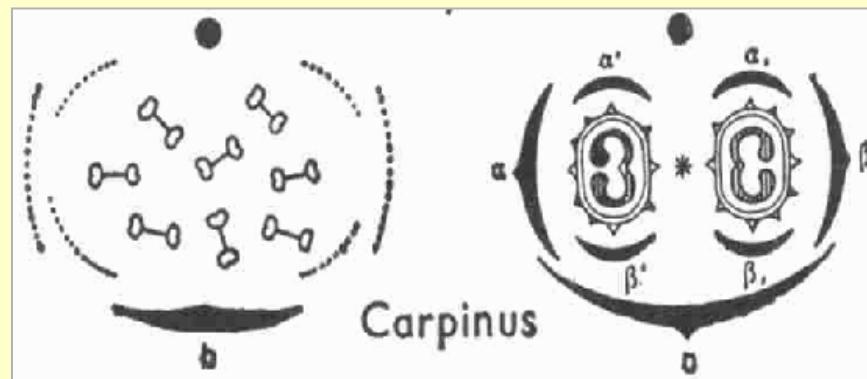
dihazij - sastavljeni dihazij

2. podrazred Hamamelididae

Betulaceae - breze

Rod **Carpinus** - grab

U Hrvatskoj flori:

- *Carpinus betulus* -obični grab
- *Ostrya carpinifolia* - crni grab

Oraščići rodova *Carpinus* i *Ostrya* koriste se ovojem od 3 srasle brakteje za olakšavanje anemohorije

3. podrazred Rosidae

najveći podrazred, vrlo heterogen
sekundarna poliantrija
pretežito ciklički i prostolatični cvjetovi
modifikacije cvjetišta (pločasta, vrčasta,
udubljena)
centripetalno zametanja prašnika
redukcija u broju sjemenih zametaka
vrlo raznoliki oblici plodova, koštunica,
mahuna, boba, oraščići, zbirni plodovi

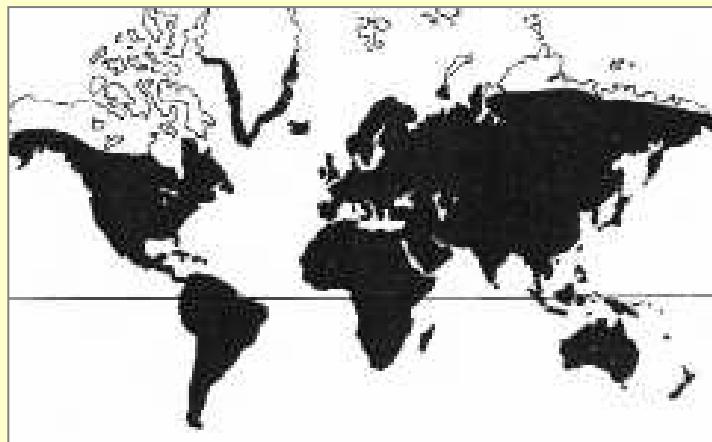
Najznačajnije porodice:

Rosaceae - ruže
Fabaceae - mahunarke
Aceraceae - javori
Apiaceae - štitarke
Rutaceae - rutvice
Euphorbiaceae - mlječike

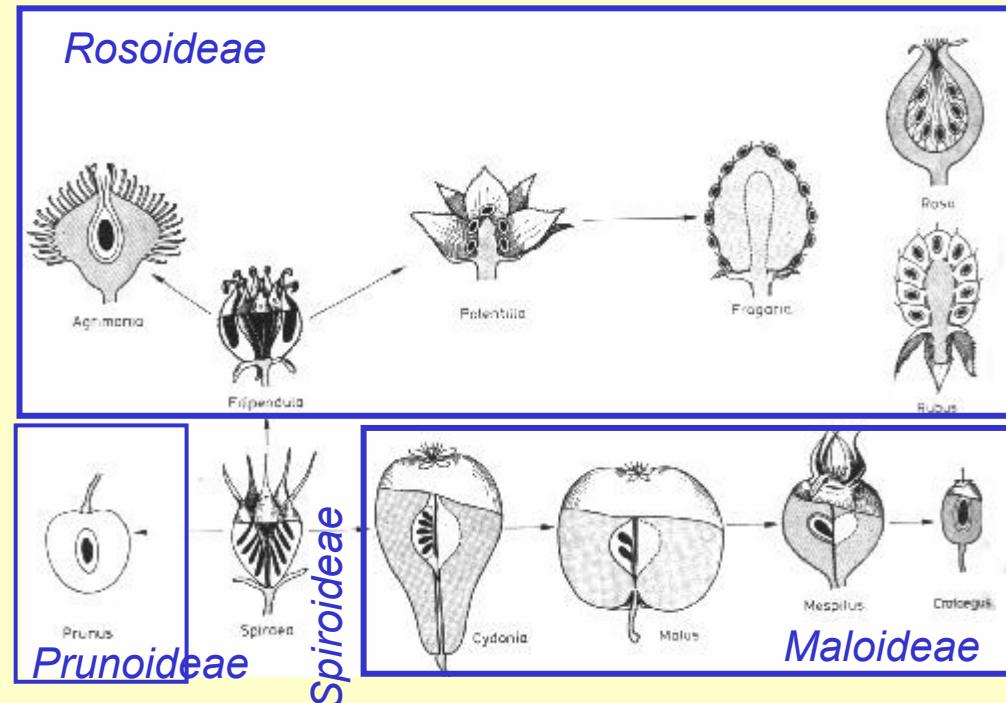
3. podrazred Rosidae

Fam. Rosaceae, ruže

Ginecej. Sastoji se od 1 (*Prunoideae*) do 50 plodnih listova. Ginecej je uglavnom **korikarpan**.

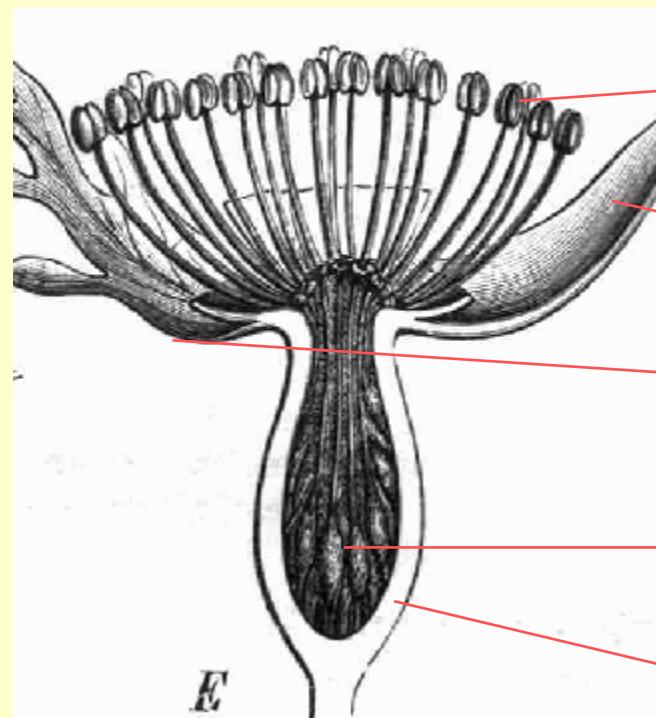
Plod. **Vrlo varijabilne građe** što je posljedica varijabilnosti u građi gineceja, cvjetišta i njihovog uzajamnog odnosa: mnogosjemeni mjehuri, zbirni plodovi, monokarpni nepucavci (orasi), jezgričasti plodovi.

3. podrazred Rosidae

Podpor. Rosoideae

Rosa - monokarpni nepucavac,
oraščići u dubljenom cvjetištu (hipantium)

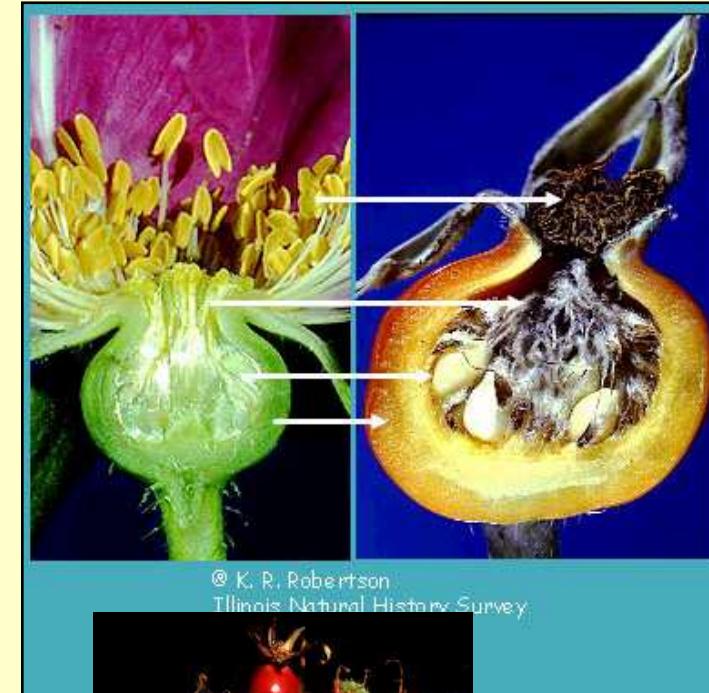
A besk.

C5

K5

G besk.

hipantium

3. podrazred Rosidae

Podpor. Rosoideae

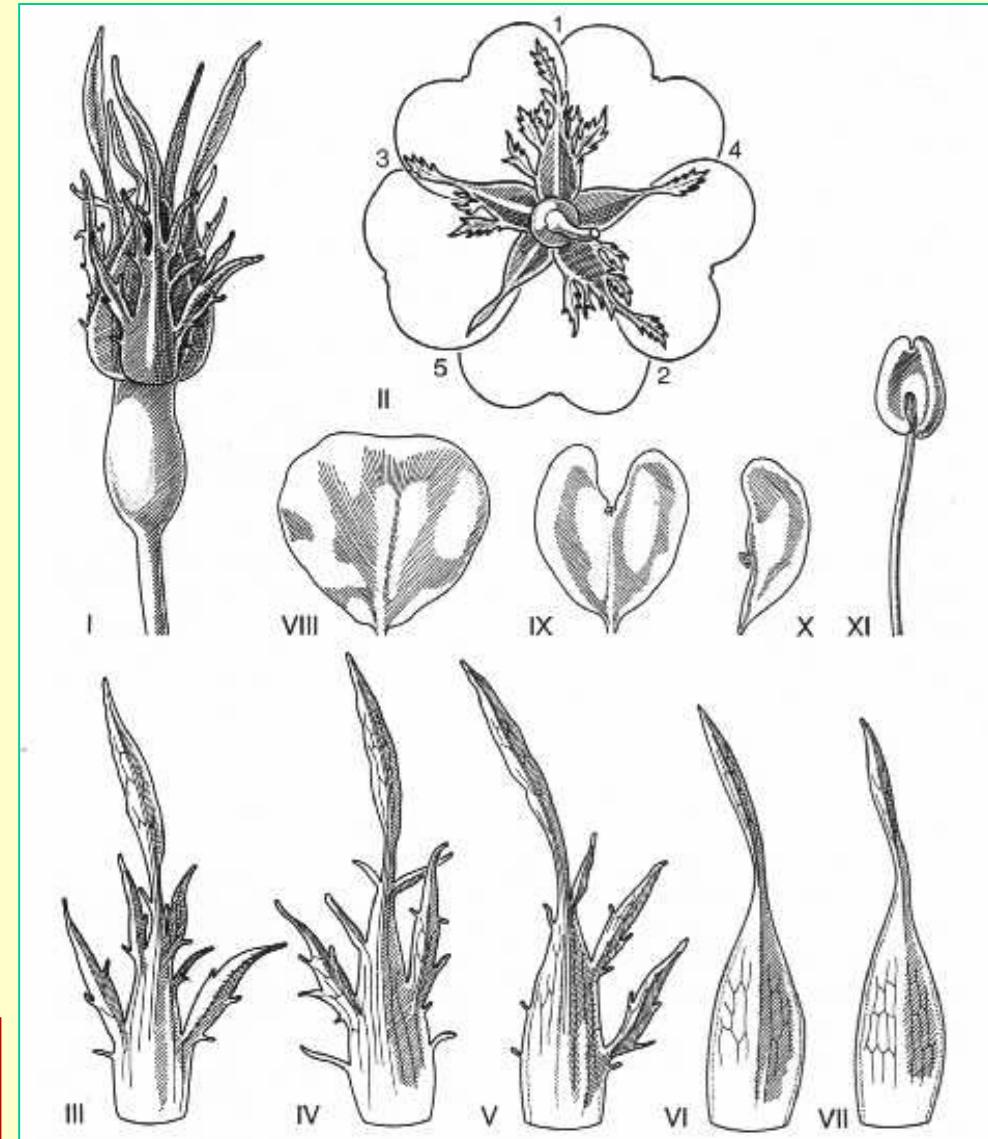
Porijeklo ocvjeća

Uočljivo porijeklo vjenčića

1. petaloidni prašnici (staminodiji)

Uočljivo porijeklo čaške:

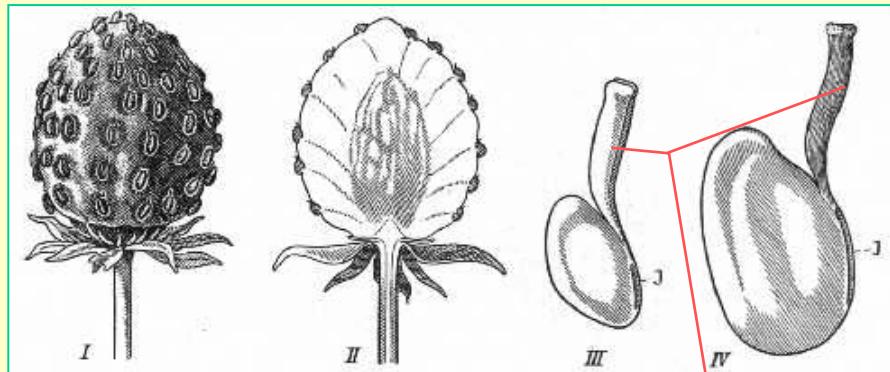
2. Pretvorba pravih listova

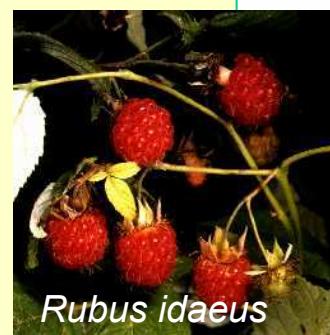
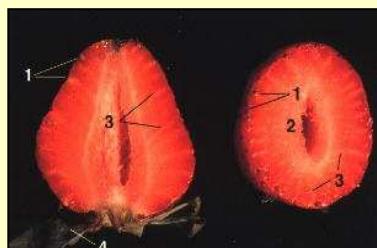
3. podrazred Rosidae

Podpor. Rosoideae

Fragaria - jagoda, oraščići povezani u zbirni plod sočnom cvjetnom osi

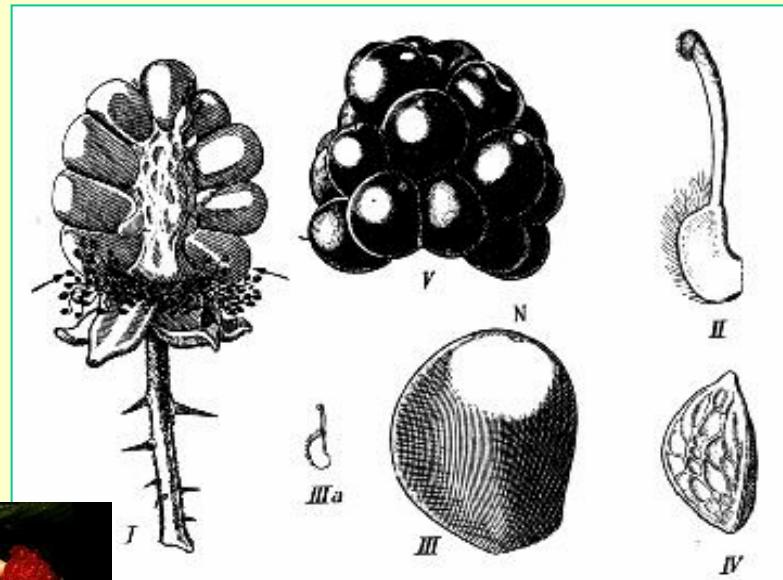

ginobazični vrat tučka

Rubus idaeus

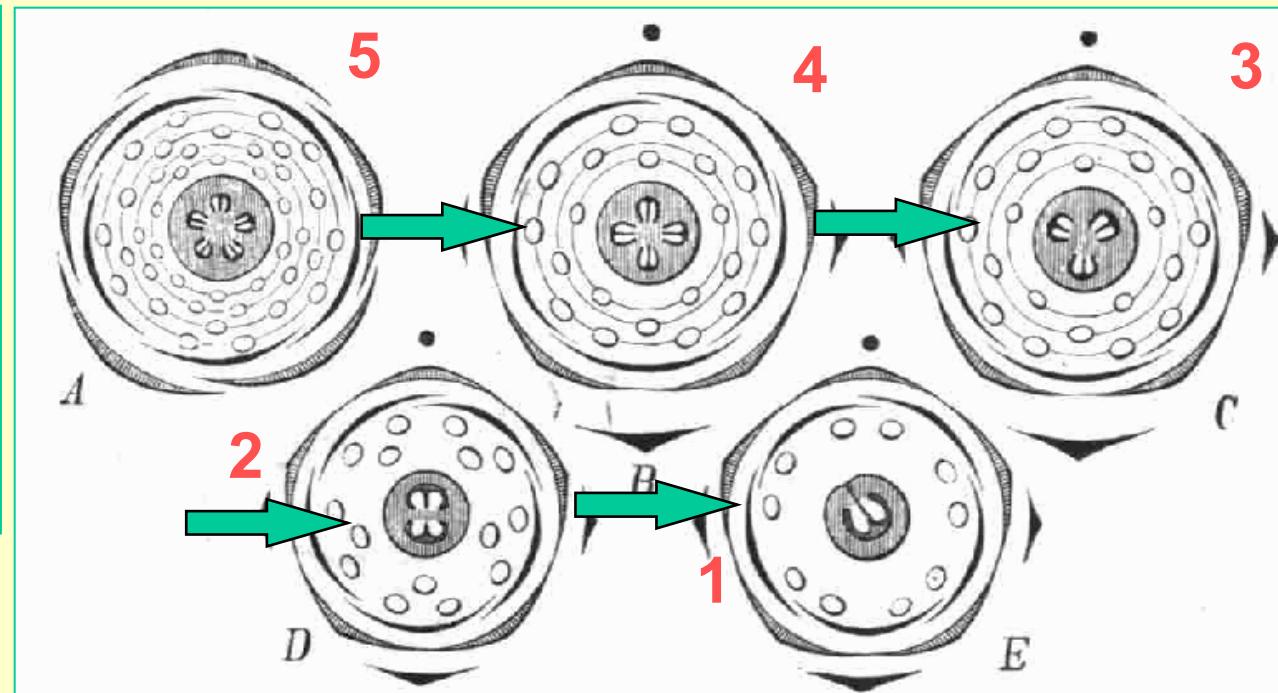
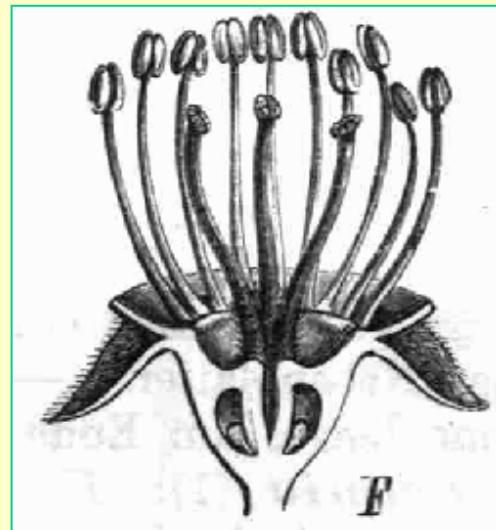
Rubus - kupina, malina, malene koštunice neposredno povezane u zbirni plod

3. podrazred Rosidae

Por. Maloideae - jezgričavo voće

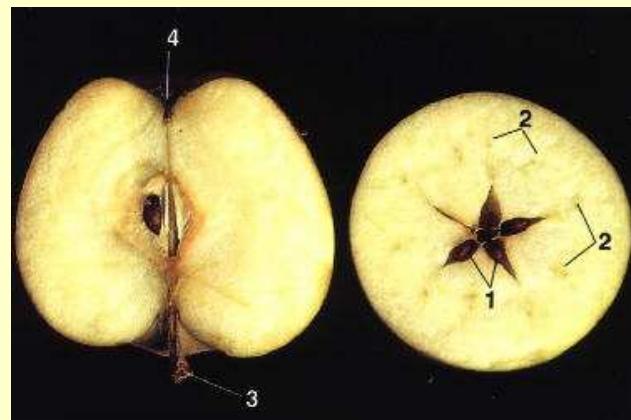
ginecej **cenokarpan**, sastavljen od 2-5 plodnih listova, plodnica je **podrasla**, sazrijevanjem stvara jezgričast plod (redukcije u broju plodnih listova: (A) *Mespilus germanica*, (B) *Pirus communis*, (C) *P. domestica*, (D) *Raphiolepis indica* i (E) *Mespilus coccinea*)

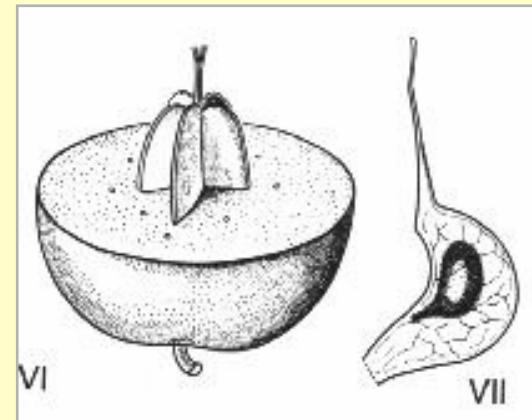
3. podrazred Rosidae

Por. Maloideae - jezgričavo voće

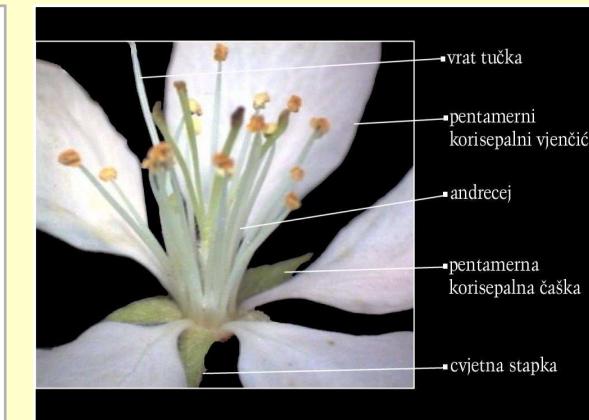
U rodova **Malus** (jabuka), **Pyrus** (kruška), **Cydonia** (dunja) i **Sorbus** (oskoruša), unutar sočna tkiva cvjetišta nastaju iz plodnih listova suhokožičaste tvorevine.

Poprečni i uzdužni presjek
ploda jabuke

Poprečni presjek ploda jabuke i
pojedinačni plodni list

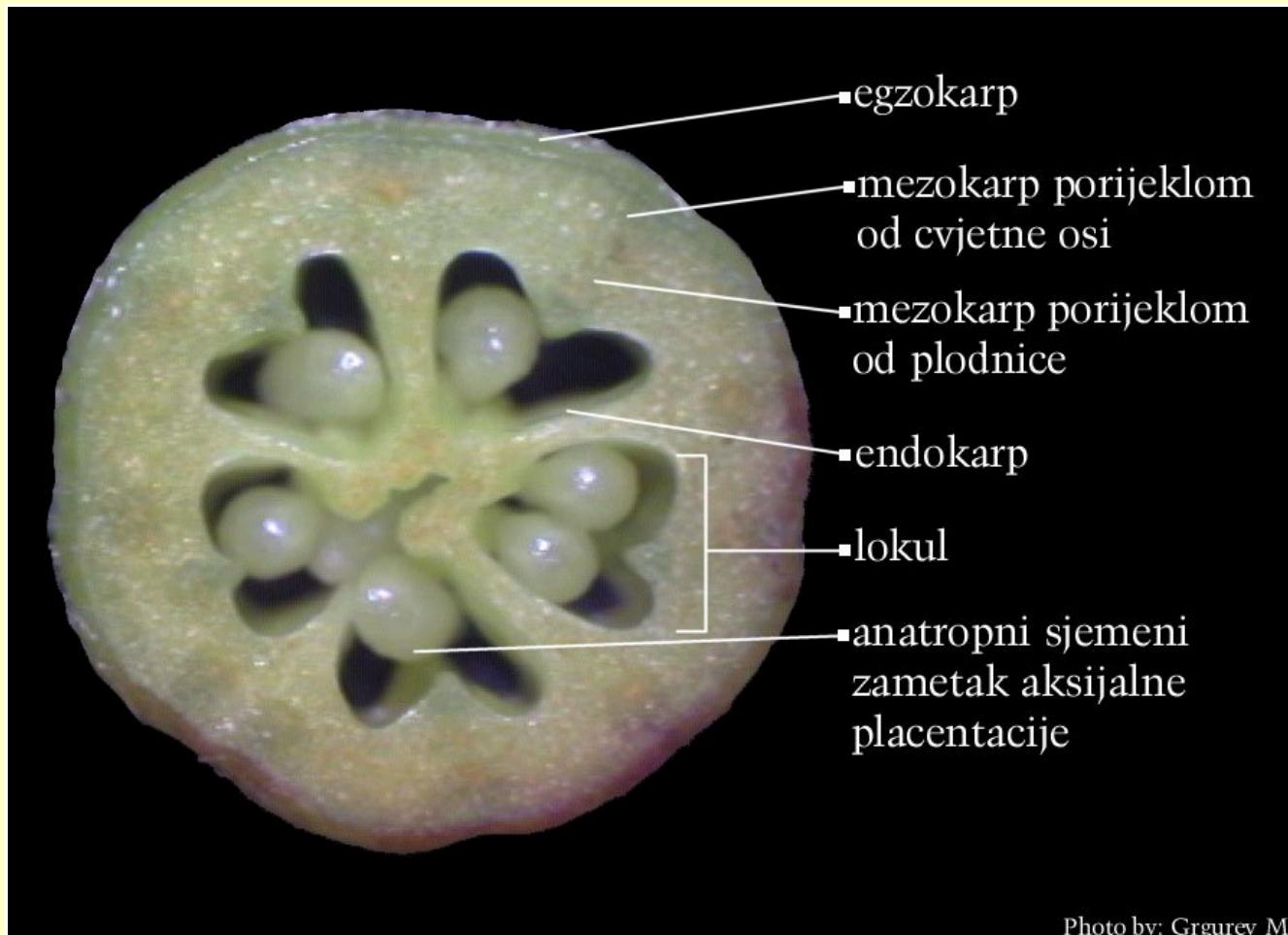
Cvjetna formula:

*K5 C5 A besk. G(5)

3. podrazred Rosidae   Rosaceae, ruže   red Rosales

Por. Maloideae - jezgričavo voće

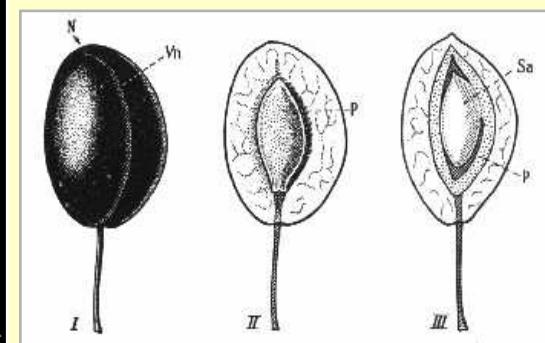
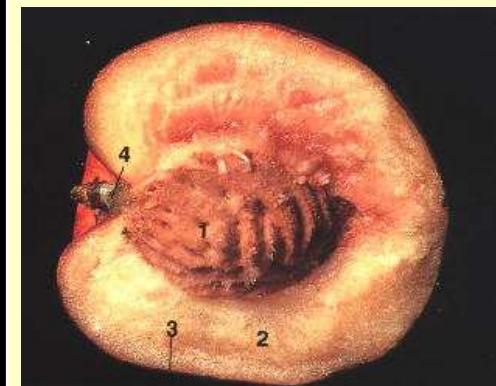
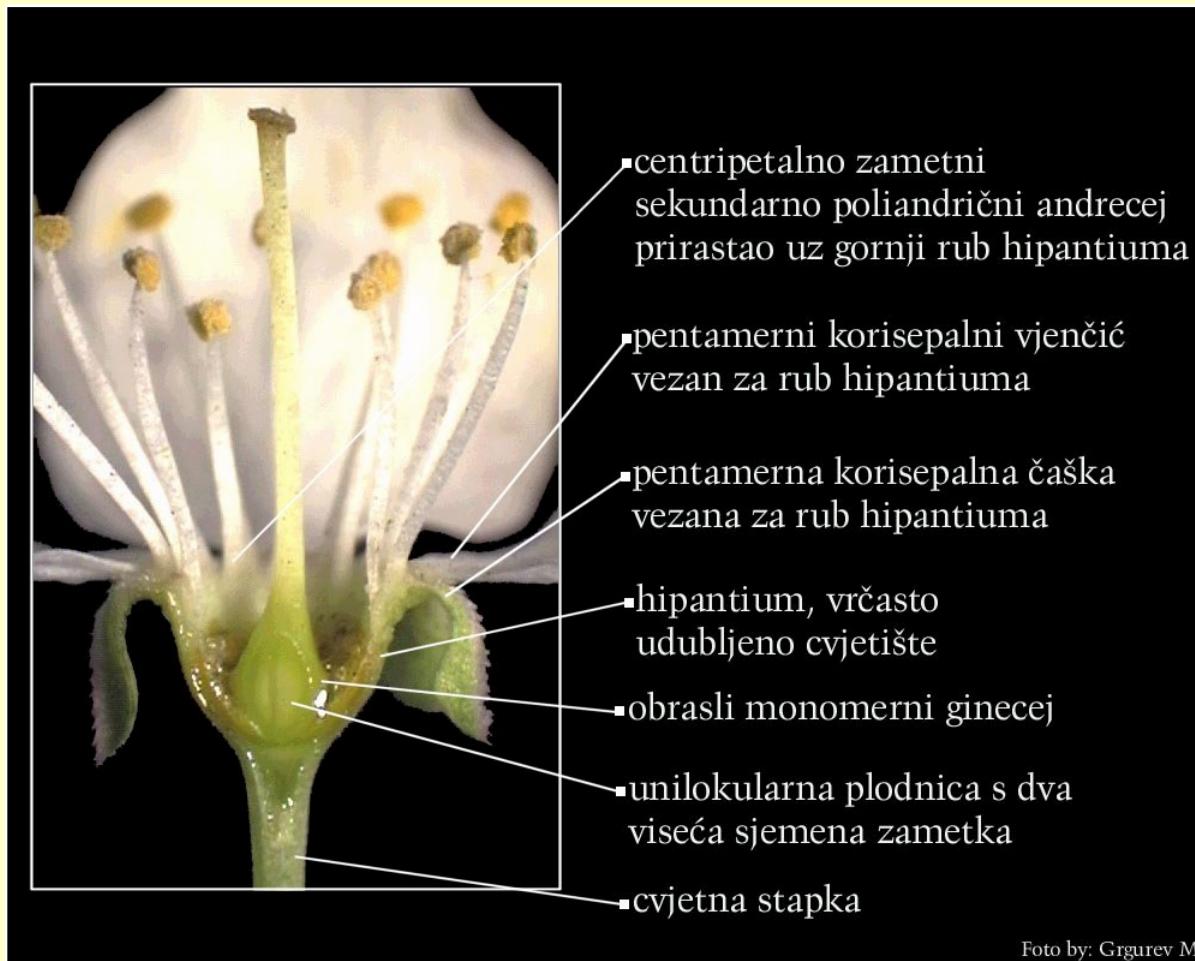
Jabuka (*Malus*), građa ploda (1) poprečni presjek kroz plodnicu

3. podrazred Rosidae

Podpor. Prunoideae, koštunićavo voće, šljiva, trešnja, višnja, marelica, badem i dr.

Plod: monokarpna koštunica

3. podrazred Rosidae

Fam. *Fabaceae* - mahunarke

Cvijet: 3 osnovna modela karakteristična za 3 podporodice

Papilionoideae:
(*= Fabaceae s.s.*)

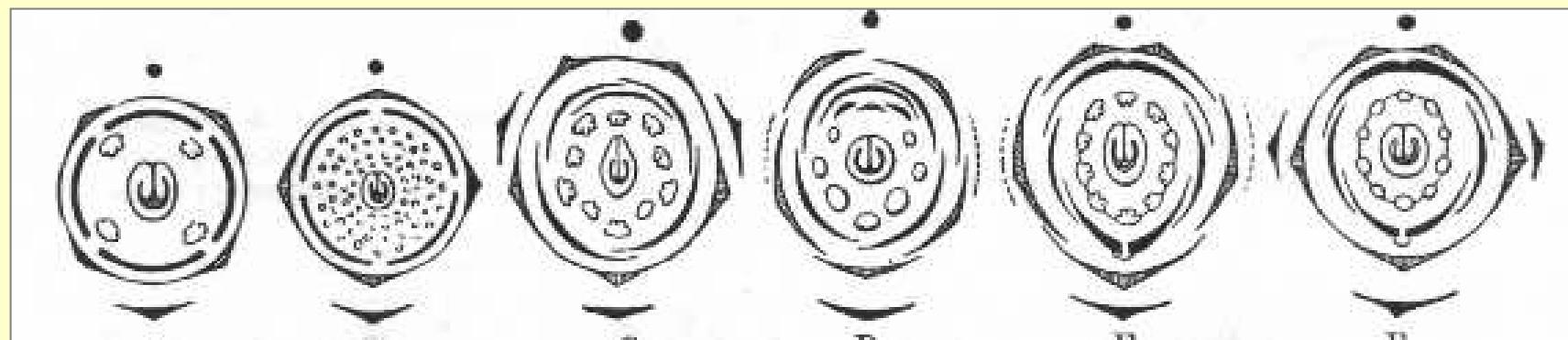
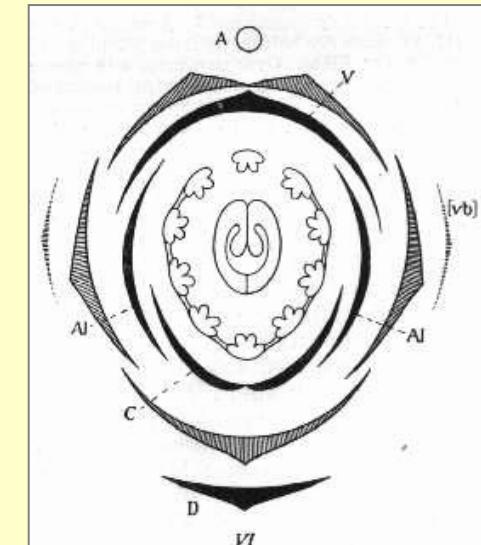
$\uparrow K_{(5)} C_5 A_{(9)+1} G_1$
 $\uparrow K_{(5)} C_5 A_{(10)} G_1$

Mimosoideae:

* $K_4 C_4 A_4 G_1$ (*Mimosa*)
* $K_{(4)} C_4 A_{\text{besk.}} G_1$ (*Accacia*)

Caesalpinoideae:

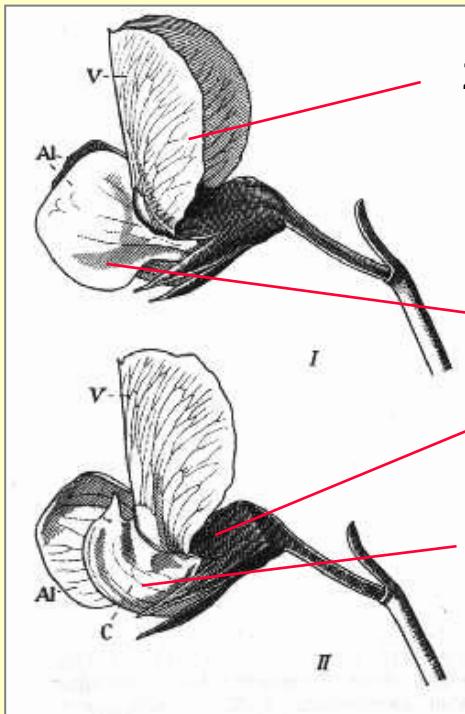
$\uparrow K_5 C_5 A_{5+5} G_1$ (*Cercis*)

3. podrazred Rosidae

Fam. *Fabaceae* - mahunarke

Podporodica: *Papilionoideae*

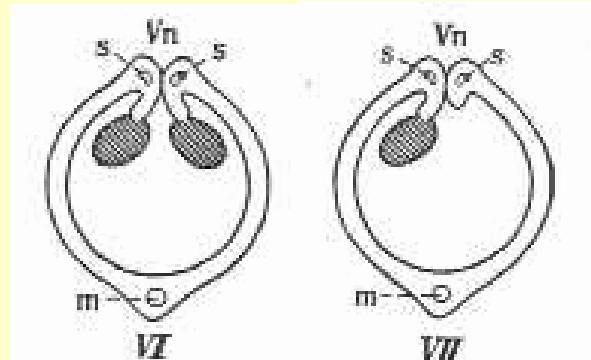
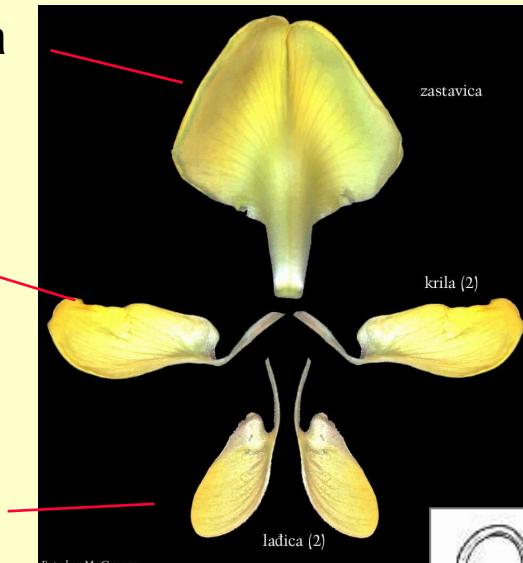

zastavica

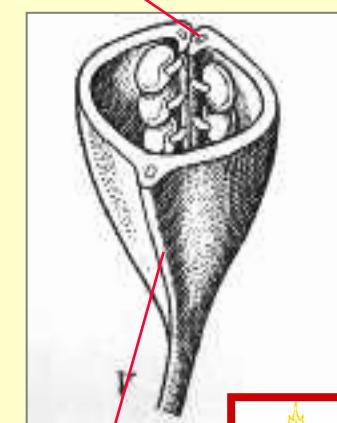
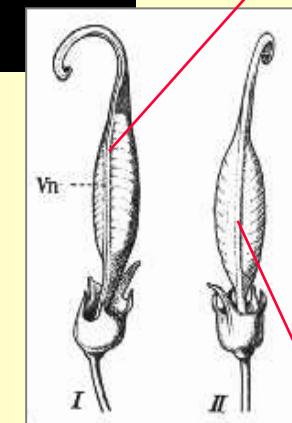
krila

čaška

lađica

trbušni šav

Izrazito zigomorfni cvjetovi
plodovi **mahune**

ॐ $K_{(5)} C_5 A_{(9)+1} G_1$

ॐ $K_{(5)} C_5 A_{(10)} G_1$

Vicia faba (bob), *Pisum sativum* (grašak), *Phaseolus vulgaris* (obični grah), *P. coccineus* (šareni, crveni grah), *Cicer arietinum* (slanutak), *Lens culinaris* (leća), *Glycine max* (soja), *Arachis hypogaea* (kikiriki), *Ceratonia siliqua* (rogač), *Vigna unguiculata* (mletački grah, vigna) i dr.

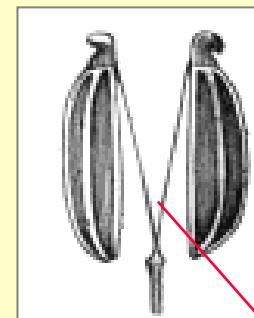
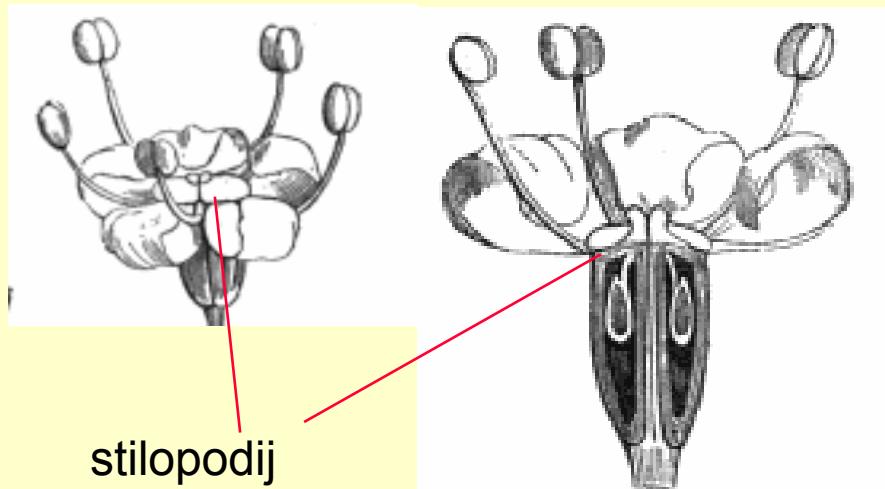
3. podrazred Rosidae

Fam.: Apiaceae - štitarke

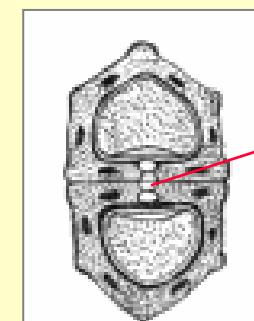
kim (*Carum carvi*), anis (*Pimpinella anisum*), korijander (*Coriandrum sativum*), kopar (*Anethum graveolens*), ljupčac (*Levisticum officinale*), komorač (*Phoeniculum vulgare*), kumin (*Cuminum cyminum*) i peršin (*Petroselinum crispum*). Jestive korijene imaju npr. mrkva (*Daucus carota*), pastrnak (*Pastinaca sativa*) i celer (*Apium graveolens*),

Cvjetna formula. Općenita: $*K_5 C_5 A_5 G_{(2)}^-$

Veličina. Približno 2850 vrsta, u oko 420 rodova (= *Umbelliferae* Juss.)

Plod. kalavac
(*schizocarpium*)
građen od 2
merikarpa.

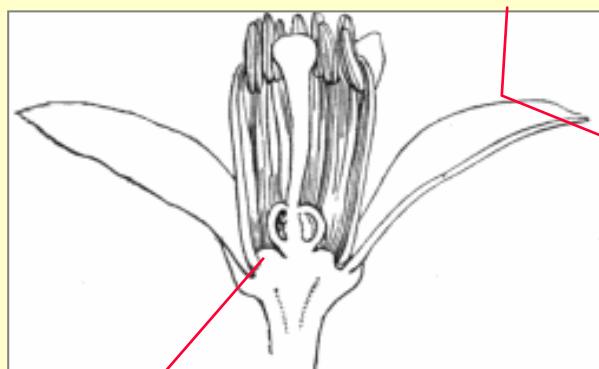
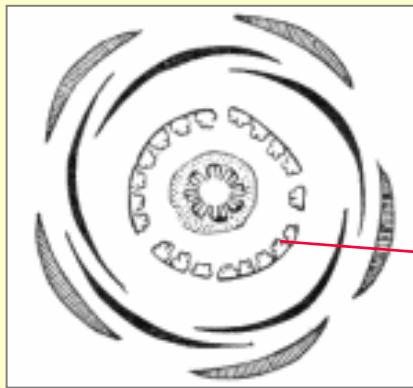

karpofor

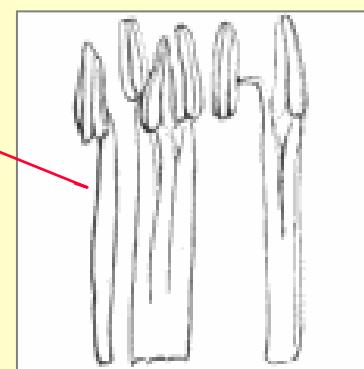
3. podrazred Rosidae

Fam.: *Rutaceae* - rutvice

Citrus sp.: *K₅ C₅ A₍₅₊₅₎ G_(besk.)

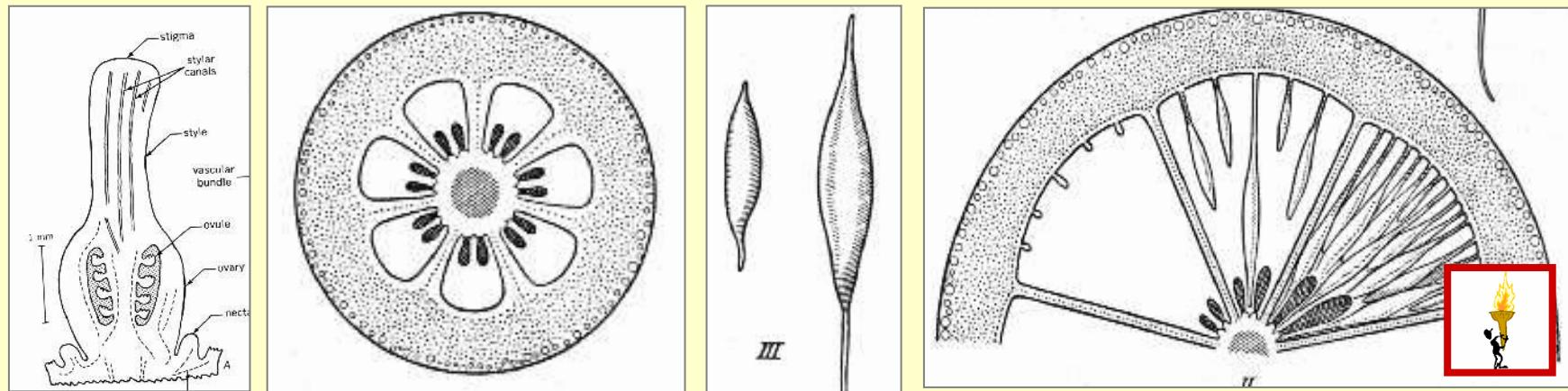
prstenasti intrastaminalan
hipogini disk

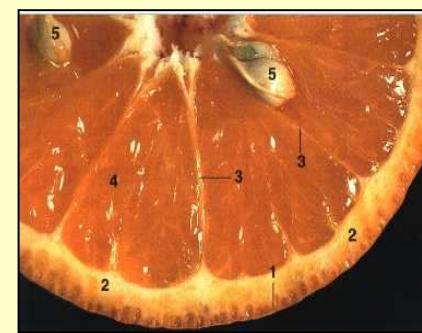
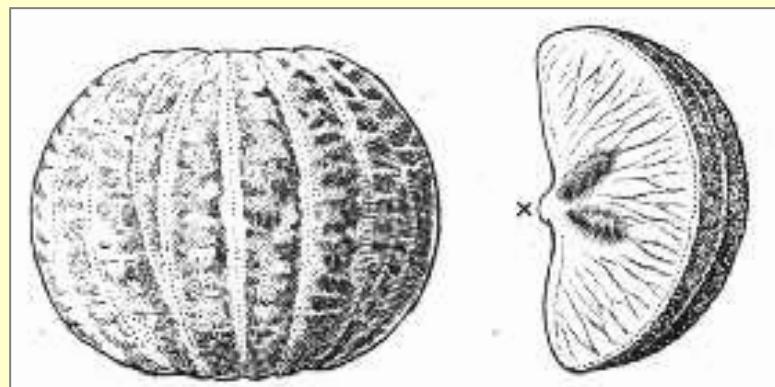
3. podrazred Rosidae

Plod boba - hesperidium

Fam.: *Rutaceae* - rutvice

Sočnost **hesperidijuma** (*Citrus*) posljedica je diferencijacije unutarnje epiderme i subepiderme plodnih listova koje formiraju sočne izrasline vrećasta oblika (eng. "juice sacs") urasle u lokule plodnice (tzv. *pulpa*).

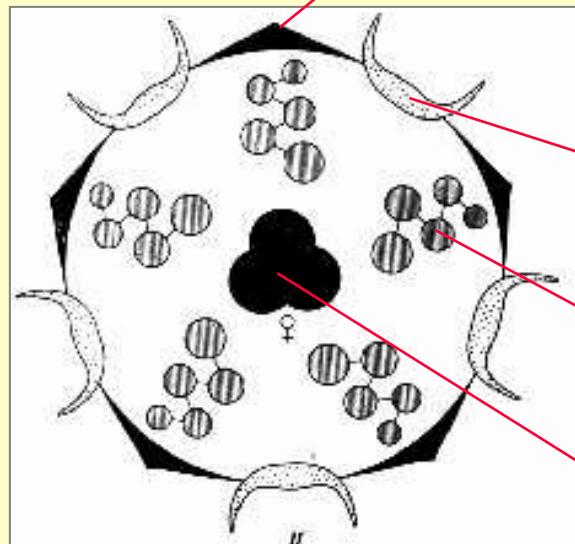

limun (*C. limonium* Riss),
naranča (*C. sinensis* (L.) Osbeck), **četrun** (*C. medica* L.), **grejp** (*C. aurantium* ssp. *amara*, *C. maxima*, *C. paradisi*) i **mandarina** (*C. reticulata* Blanco).

3. podrazred Rosidae

Fam.: *Euphorbiaceae* - mlječike

Shema cvata - cijatija

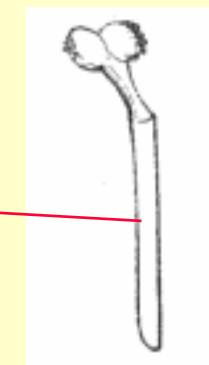
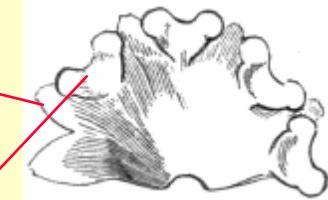

pricvjetni list
(uloga ocvjeća)

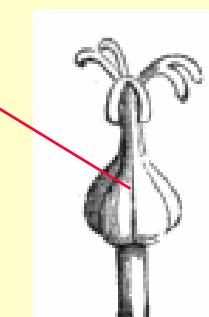
nectarij

muški cvat (kovrčica)

apetalni ženski cvijet

A₁

G₍₃₎

E. helioscopia

Složeni cvatovi:

cijatiji unutar dihazija i pleiohazija !

Kserofiti kaktusoidna oblika

(konvergentna evolucija s por. *Cactaceae*)

4. podrazred Dillenidae

centrifugalno zametnuti prašnici
uz horipetalne i sinpetalni cvjetovi
sekundarna poliantrija
značajni parakarpni gineceji

Značajnije porodice

Tiliaceae - lipe
Malvaceae - sljezovi
Violaceae - ljubice
Cucurbitaceae - tikve
Salicaceae - vrbe
Brassicaceae - krstašice
Ericaceae - vrijesovi
Primulaceae - jaglaci
i dr.
(mesožderke)

4. podrazred Dillenidae

Por. Malvaceae - sljezovi

Malva sylvestris L.

* $K_{(5)}$ C_5 $A_{(\text{besk.})}$ $G_{(\text{besk.})}$

Malva sylvestris

Gossypium - pamuk
Hibiscus - hibiskus

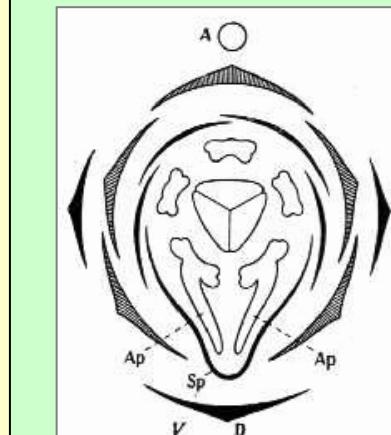
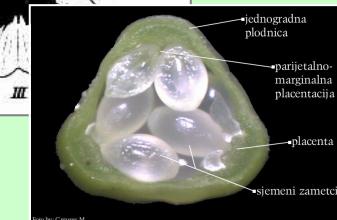
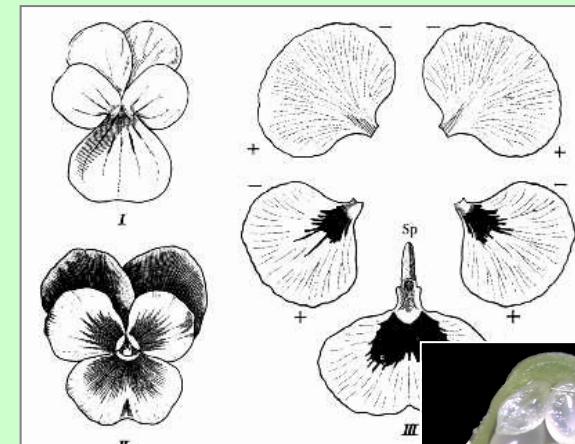
Prašnici su srasli filamentima gradeći cijev i 1 - adelfni andrecej, a cijev je srasla za latice.

Plod: kalavac (merikarpi)

Por. Violaceae - ljubičice

Viola sp.: K_5 C_5 A_5 $G_{(3-5)}$

4. podrazred Dillenidae

Por. **Cucurbitaceae** - bundeve

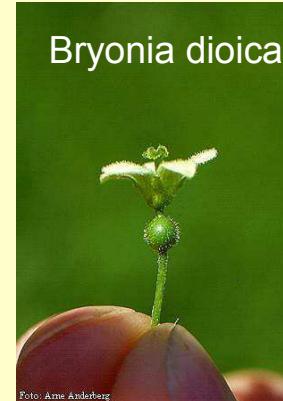
Cucurbita pepo L.

*K₍₅₎ C₍₅₎ A₃ (muški cvijet)

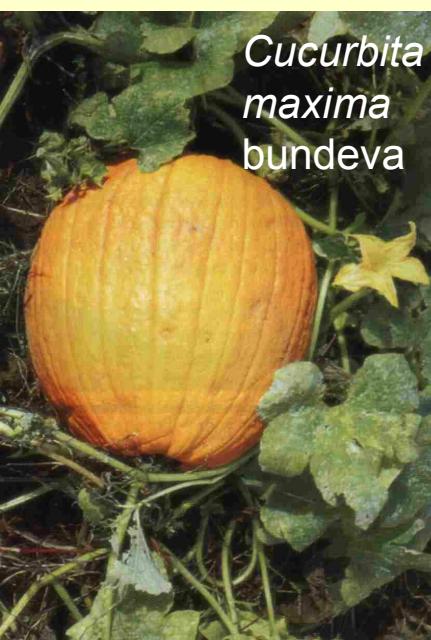
*K₍₅₎ C₍₅₎ G₍₃₎ (ženski cvijet)

jednospolni cvjetovi

Plod. Obično sočan, pucavac (ponekada eksplozivni, *Ecballium*) ili je nepucavac, **obično boba** (*bacca*) poznate pod imenom "tikva", "bundeva", "buća" (*pepo*, npr. *Cucurbita*) ili "tikvica" (*amphisarca*, npr. *Lagenaria*), rijetko tobolac ili perutka (*samara*, npr. rod *Cyclantheropsis*).

Bryonia dioica

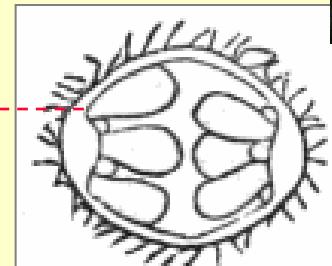
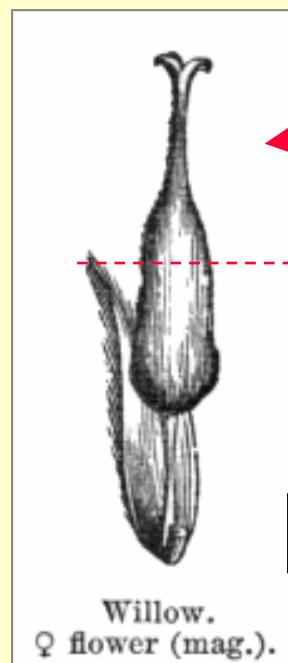
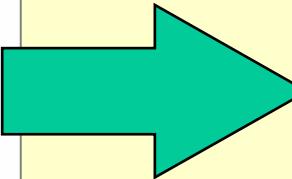
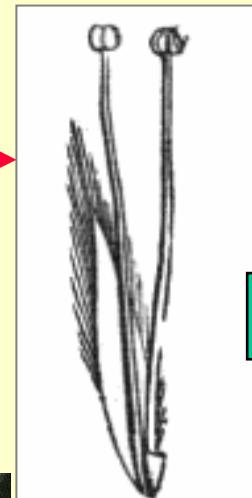
Cucurbita maxima
bundeva

bundeva (*Cucurbita maxima*, s više oblika) porijeklom iz tropske Amerike, **buća** (*Cucurbita pepo* = *C. melopepo*, jestiva buća *C. pepo* var. *oblonga*), **patišon** (*C. pepo* var. *patissoniana*) i **mošusna bundeva** (*C. moschata*). Rod *Cucumis* poznat je po **krastavacu** (*Cucumis sativus*) porijeklom iz tropskog dijela Azije, **dinji** (*Cucumis melo*) s narandžastim i **lubenici** (*C. vulgaris*) s crvenim sočnim dijelom ploda, **kivano krastavacu** (*C. metuliferus*) i **kolocinti** (*C. colocynthis*) iz pustinja Afrike i prednje Azije bogatoj gorkim tvarima koja služi kao laksativ. **Tikvica** (*Lagenaria*) s mnoštvom sorti osnovne vrste (*L. vulgaris*) koristi se u prehrani i za posude.

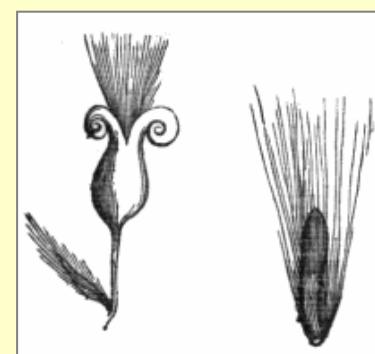
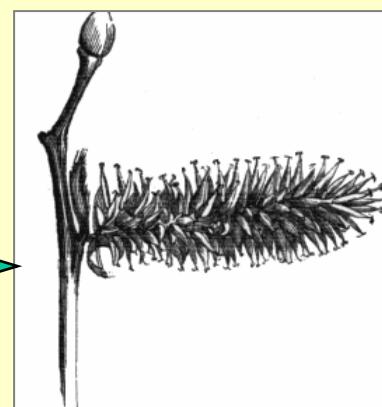
4. podrazred Dillenidae

Por. **Salicaceae** - vrbe

Salix fragilis L.: muški cvijet A_2 ;
S. amygdalina L.: A_3 ;
S. pentandra L.: A_{2-4} ;
opæenito za ženski cvijet: $G_{(2)}$.

ženska maca

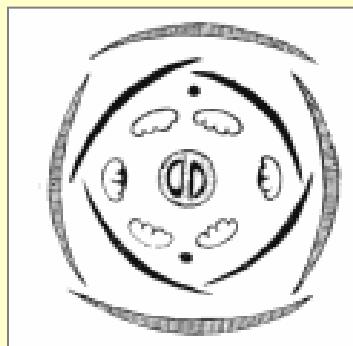
plod tobolac

4. podrazred Dillenidae

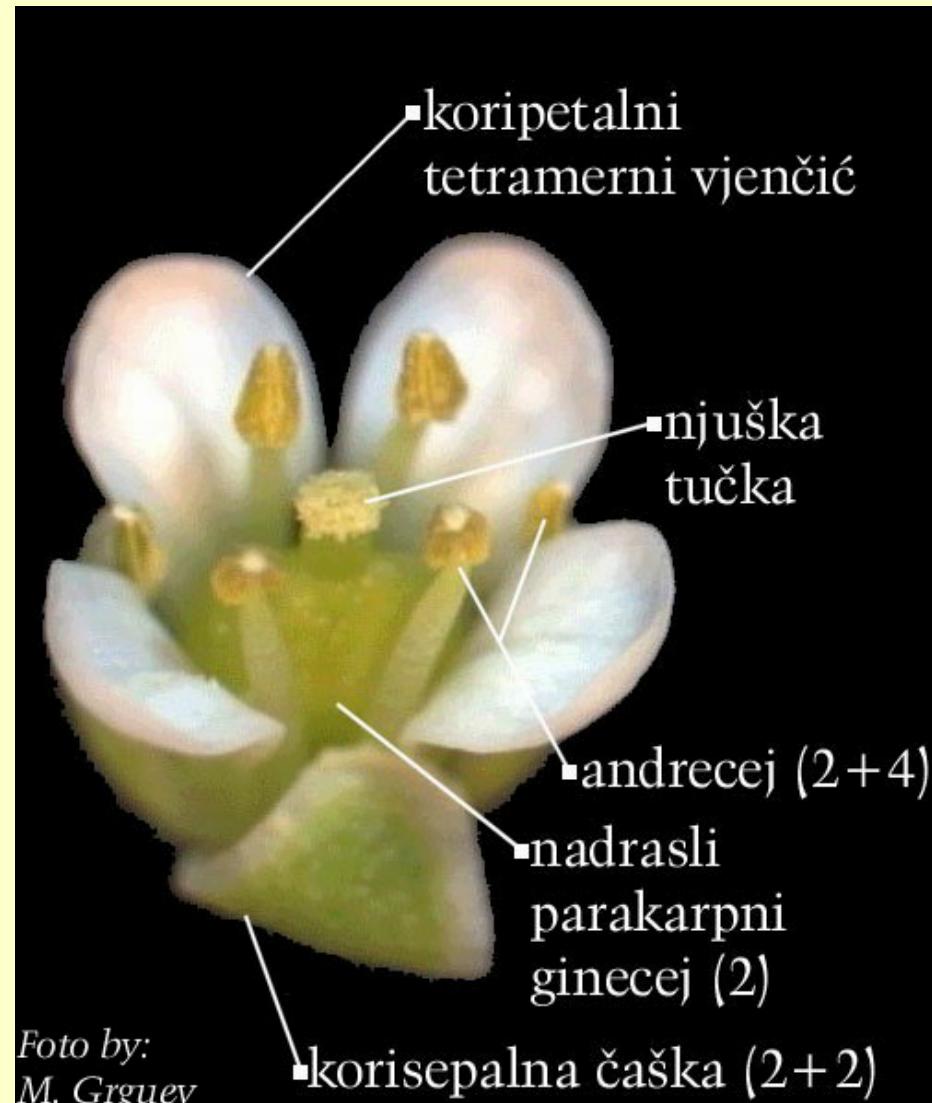
Por. *Brassicaceae* - krstašice

Cvjetna formula:

Općenita: $*K_{2+2} \ C_4 \ A_{2+4} \ G_{(2)}$.

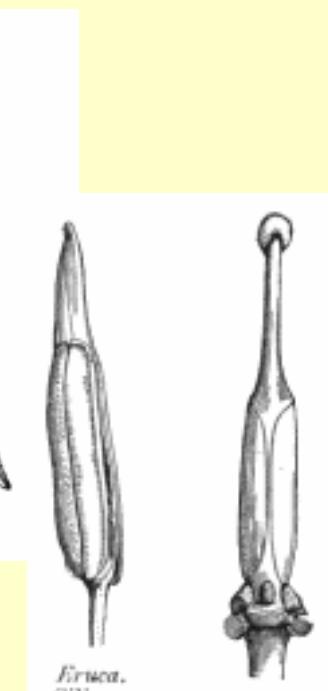
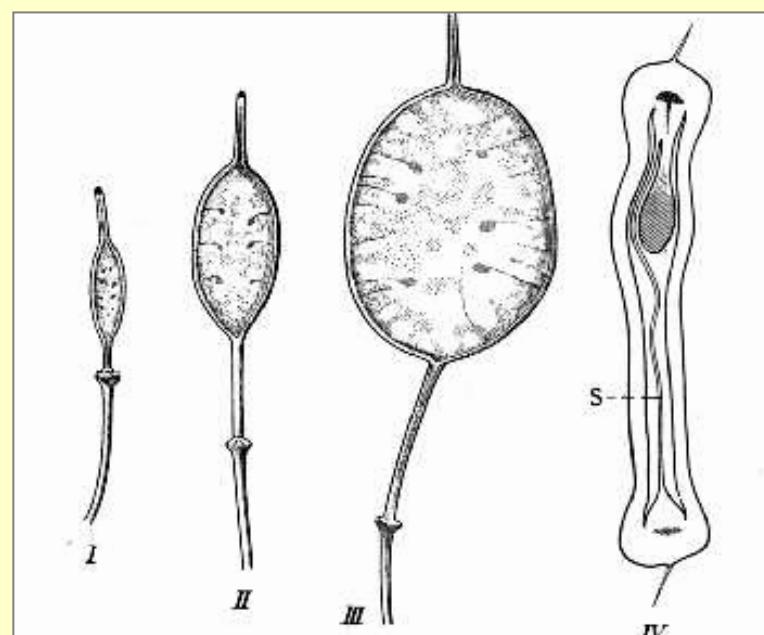
Primjer:
Capsella bursa-pastoris
rusomača

4. podrazred Dillenidae

Por. *Brassicaceae* - krstašice

Tipičan je plod "bilokularni" (lažna septa) tobolac (*capsula*), a u porodici se naziva komuščica (*silicula*) (širina : duljina = 1 : 3) ili komuška (*siliqua*) (širina : duljina = 1 : 3), pregrađeni lažnom septom.

4. podrazred Dillenidae

Por. *Brassicaceae* - krstašice

Poprečni presjek komuščice rusomače

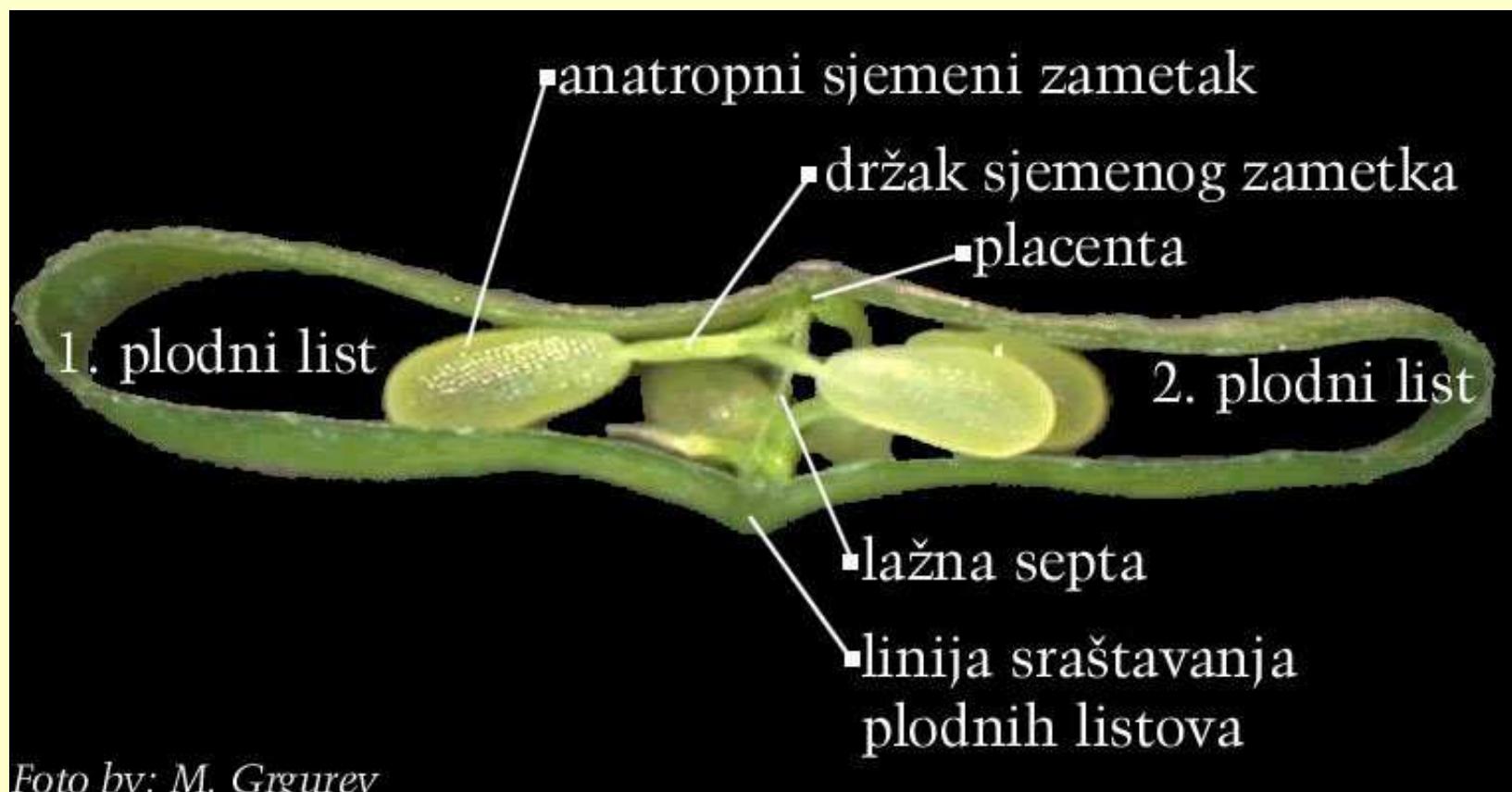

Foto by: M. Grgurev

4. podrazred Dillenidae

Por. *Brassicaceae* - krstašice

Ekonomsko značenje. Mnoge krstašice uzgajaju se od najranijih početaka ljudske civilizacije, čak i prije 8000 godina (obalna područja sjeverne Europe, nešto kasnije unesene i u Mediteran i istočnu Europu). Prvi brokuli su vjerojatno uzgojeni u Grčkoj i Italiji p. n. e. Najznačajnije povrće i krmne biljke porodice su pojedine svojte roda *Brassica*, s golemlim brojem varijeteta. Najznačajniji su **kupus** (zelje, *Brassica oleraceae* var. *capitata*), **kelj** (*Brassica oleraceae* var. *sabauda*), **kelj pupčar** (*Brassica oleraceae* var. *gemmifera* DC.), **cvjetača** (karfiol, *Brassica oleraceae* var. *botrytis*), **brokulica** (kavulin, *Brassica oleraceae* var. *cymosa* Duch.), **korabica** (*Brassica oleraceae* var. *gongylodes* L.), **lisnati kelj** (raštan, krmni kelj, stočni kelj, *Brassica oleraceae* var. *acephala* DC.), podzemna **koraba** (stočna koraba, *Brassica napus* var. *napobrassica* (L.) Rchb.), značajna uljarica **uljna repica** (*Brassica napus* subsp. *oleifera* DC.), postrna **repa** (bijela repa, *Brassica rapa* subsp. *rapifera* Kern.) i **kineski kupus** (*Brassica pekinensis* (Lour.) Rupr. Neke su vrste često začinsko bilje, npr. **goruščica** se dobija iz sjemenki vrsta *Brassica juncea* i *B. nigra* (crna goruščica) i vrste *Sinapis alba* (bijela goruščica), a tu je i **hren** (*Armoracia rusticana* P. Gaert.), te **rotkvica** (mjesečna rotkvica, *Raphanus sativus* L. var. *radicula* DC.) i crna rotkva (zimska rotkva, *Raphanus sativus* L. var. *niger* Mill.). Itd. ....

4. podrazred Dillenidae

Por. Primulaceae - jaglaci

Sympetalae pentacyclae

Cvjetna formula:

Primula sp.: *K₍₅₎ C₍₅₎ A₅ G₍₅₎

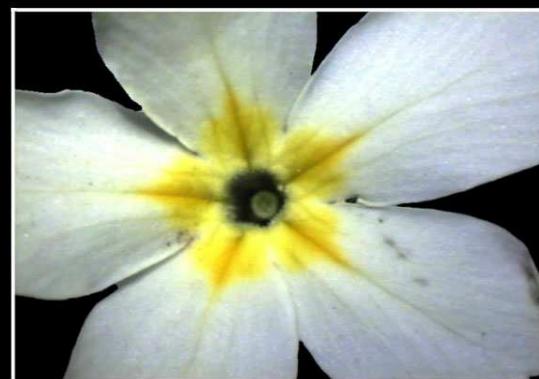
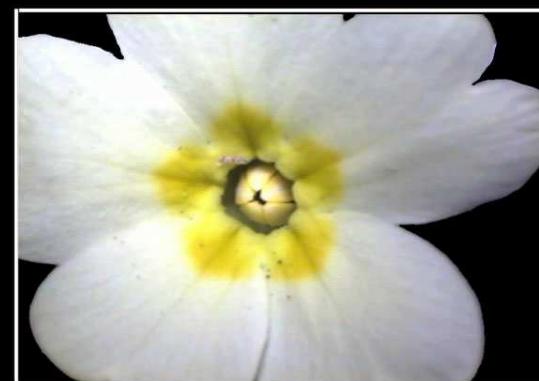
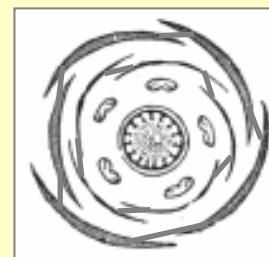

Photo by: Grgurev M.

Botanika MB-21

Magnoliophyta - skupine I by Toni
Nikolić

Photo by: Grgurev M.

Photo by: Grgurev M.

39